

Полевий В. І., кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник
(0000 0001 9212 2475)

Кафедра соціальної комунікації та публічної дипломатії інституту стратегічних комунікацій Національного університету оборони України, Київ

Напрями розвитку спроможностей сил оборони України у сфері стратегічних комунікацій

Резюме. У статті розглянуто спроможності зі стратегічних комунікацій, запропонована модель розвитку цих спроможностей на основі комунікаційних ефектів. Надано рекомендації щодо перспективних напрямів розвитку спроможностей сил оборони у сфері стратегічних комунікацій.

Ключові слова: стратегічні комунікації; оборонне планування; розвиток спроможностей; ефекти.

Постановка проблеми. Поняття спроможностей зі стратегічних комунікацій (СК) не є усталеним для сил оборони (СО). Тим більше не існує єдності у підходах до напрямів розвитку цих спроможностей. СК, як окрема система (сукупність поєднаних спільною метою взаємопов'язаних спроможностей), не були предметом планування за минулих циклів оборонного планування, а тому спроможності, що можна віднести до СК, не пройшли нормативно передбачений цикл розвитку.

Перехід до оборонного планування на основі спроможностей (далі – ОПОС) прямо передбачений чинним законодавством [1] і означає програмно-цільовий метод планування на основі ефектів, тобто має містити вимірювані показники зміни характеристики об'єкту впливу. Відсутність практики ОПОС та науково обґрунтованого переліку комунікаційних ефектів СК обумовлює актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан і перспективи ОПОС в Україні розглянуто в [2], а підходи до ОПОС в

державо-членах НАТО визначено у [3,4]. Порівняння ОП у сфері СК СО України на основі пріоритетних завдань й на основі спроможностей проведено в [5].

Ці та інші публікації дозволили сформувати теоретичну базу для формування напрямів розвитку спроможностей СО зі СК, які є новим предметом дослідження. Актуальність дослідження обумовлена практичною потребою Міністерства оборони (МО) України у реалізації функції постійного розвитку спроможностей СО.

Метою статті є висвітлення результатів дослідження стосовно формування напрямків розвитку спроможностей СО зі СК.

Виклад основного матеріалу. У процесі дослідження використовувались як загальнонаукові, так і спеціально-наукові *методи*: системно-структурного та функціонального аналізу, порівняння, синтезу та інші.

Сутністю ОПОС є здатність досягати запланованих результатів через створення ефектів, тобто зміни стану певних характеристик середовища (рис. 1).

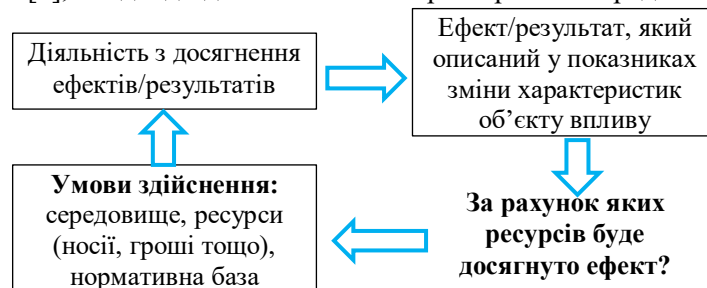

Рис. 1. Результат – орієнтована діяльність з планування змін об'єкту впливу

Спроможність – це здатність досягати результату (ефекту) з визначеним рівнем показників за визначених обставин. Цей підхід знайшов відображення в чинних нормативних документах [6]. Зміна характеристик середовища є впливом, який нас цікавить.

Інформаційні спроможності – засоби, війська, сили, тактичні або технічні прийоми, інша діяльність, що можуть бути використані в інформаційному просторі для створення у ньому потрібних ефектів та формування умов для досягнення кінцевої мети [7].

Спроможності СО у сфері СК – це здатність досягати військово-політичних цілей держави усіма доступними інструментами комунікації.

Не усі комунікації є “стратегічними”. Аналіз військово-політичних стратегій та точок контакту СО з ключовими стейкхолдерами (усі зацікавлені організації або особи) дозволив зробити висновок, що до стратегічних слід віднести комунікації:

- в процесі призову і мобілізації;
- під час набору до ВВНЗ;
- в рамках затвердження бюджету СО;
- з медіа, волонтерами та неурядовими організаціями;
- щодо інформування про хід бойових дій;
- зі впливу на ворога у форматі інформаційних та психологічних операцій;
- з цивільними під час бойових дій;
- в процесі офіційних візитів;
- під час спільних навчань;
- при контактах з іноземними партнерами;
- при плануванні та проведенні урочистостей, парадів;
- через військові музеї.

Зазначені комунікації сьогодні не описані у вигляді ефектів, спрямованих на досягнення цілей, не передбачають конкретного впливу, а тому не відповідають вимогам сьогодення та стандартам НАТО. Спроможності зі СК слід розвивати. *Розвиток спроможностей* – це результат планування на довгострокову та середньострокову перспективу на основі оцінки спроможностей СО в умовах протидії загрозам та ризикам та в межах наявних ресурсів [8]. В процесі довгострокового та середньострокового планування стратегічних комунікацій мають з’явитися пріоритетні напрямки розвитку комунікаційних спроможностей (відповідні проекти та програми). Проте вже у сценаріях застосування СО якоїсь системи комунікаційних заходів (завдань) не існує. Це можна пояснити тим, що якщо планування здійснюється силами усталених структур з усталеним функціоналом, а ці структури не мають “візіонерів” (людей, які мають бачення майбутнього та необхідних змін середовища), то ми отримуємо не прогнози і візії на майбутнє, а пропозиції щодо удосконалення процесів, якими ці структури займаються сьогодні.

Аналіз чинного каталогу спроможностей [9] та співставлення його з сучасними методологіями менеджменту та з аналогами в інших країнах засвідчив, що

Каталог може бути доопрацьований з огляду на потребу відображення в ньому не стільки існуючих структур сил оборони та їх функцій, скільки ефектів, які спрямовані на досягнення конкретного впливу, тобто зміни характеристик об’єкту впливу.

Наприклад, спроможність FDR-2.5.3. “Організація інформаційно-пропагандистського забезпечення військ (сил)” сьогодні складається з вимог, ключовою з яких є здатність щось *організовувати* (див. вимоги 1.01, 2.03-07, 2.09, 3.01-03), збирати (2.01). Варто підкреслити, що планування, підготовка (організація), реалізація (здійснення) і оцінювання результатів є складовими управління будь-якими процесами, а тому не можуть бути основою для опису спроможностей (ефекту), який є сутністю спроможності.

Зазначена спроможність може бути сформульована як “Здатність формувати високий бойовий дух військовослужбовців” і бути спрямована на досягнення ефекту “Мотивація, рівень обізнаності військовослужбовців зростає”.

Це загальний недолік, який має бути виправлений щодо усіх спроможностей зі СК. Ефектами, які можна досягати комунікаційними заходами, є:

- рівень підтримки сил оборони зростає;
- добровільне залучення до лав ЗСУ зростає;
- обізнаність цільової аудиторії зростає;
- зацікавленість, рівень уваги (наприклад, до подій в Україні) зростає;
- рівень керованості (у противника) знижується;
- рівень довіри до військового керівництва противника знижується;
- воля до спротиву знижується.

Наведені вище ефекти передбачають зміни психологічного, емоційного стану тобто впливають на когнітивну складову об’єкта впливу. Вони можуть бути описані у показниках, а реалізація і розвиток спроможностей – оцінені.

Також у чинному каталозі спроможностей немає єдиного підходу до формування *базової, основної та додаткових вимог* до спроможностей. *Базова вимога* має відображати основну мету спроможності – який вплив і на який об’єкт (аудиторію) очікується. *Основні вимоги* – які ефекти необхідно отримати для досягнення впливу на об’єкт і які їх ключові показники: як і з якою метою змінюються характеристики об’єкту

впливу. *Додаткові вимоги* – перелік дій і процесів з визначеними результатами, спрямовані на досягнення ефектів: що для цього робиться і з яким результатом. При цьому кожен із процесів проходить повний цикл етапів менеджменту: планування, підготовка, реалізація, оцінювання – новий

цикл: планування. На прикладі спроможності “Здатність впливати на рішення і дії противника”, яка передбачає проведення інформаційних операцій (ІО) та психологічних операцій (ПсО), взаємозв’язок цих елементів спроможності виглядатиме так, як зображено на рис. 2.

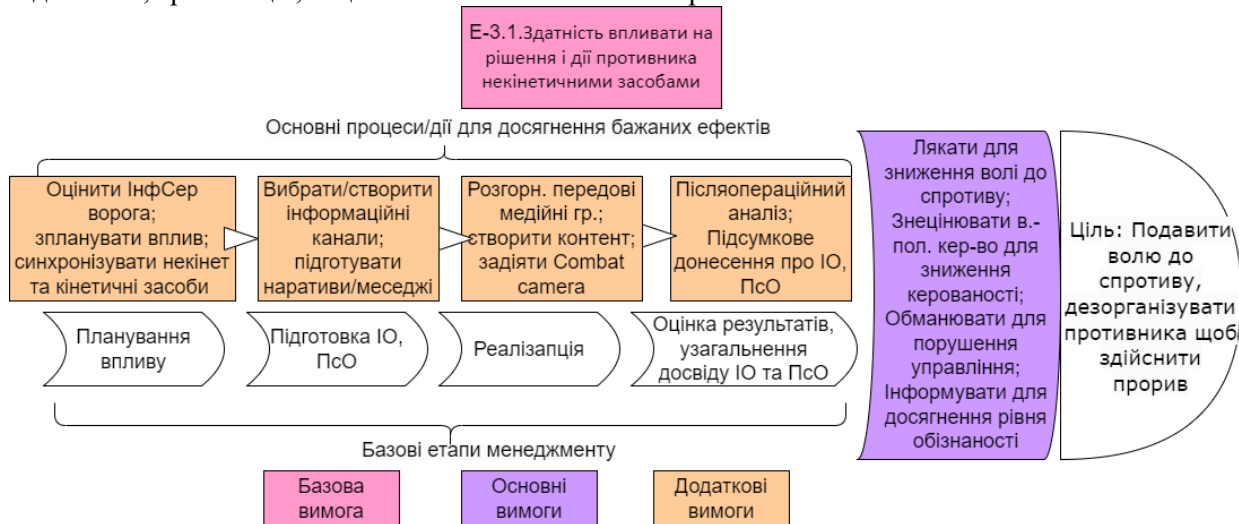

Рис. 2. Зміст базової, основної та додаткових вимог до спроможності Е-3.1. Здатність впливати на рішення і дії ворога некінетичними засобами

Вимоги до наповнення базової, основної та додаткової вимог до спроможностей є універсальними і можуть застосовуватися до усіх спроможностей. Як видно із рис. 2. досягнення кожного з ефектів: лякати для зниження волі до спротиву; знецінювати військово-політичне керівництво для зниження керованості; обманювати для порушення управління; інформувати для досягнення рівня обізнаності, – передбачає наявність стандартних процедур менеджменту.

Розрізнені сьогодні у різних функціональних групах спроможності зі стратегічних комунікацій варто поєднати в одну типову групу, що забезпечить наступні переваги:

- спільна стратегія – об’єднання ресурсів і знань дозволяє створити спільну стратегію, яка краще відповідає загальним цілям та викликам;
- ефективність витрат – зменшення дублювання робіт і оптимальнішого використання бюджетних ресурсів;
- посилення ефективності впливу через більш координовані та цілеспрямовані комунікаційні заходи;
- краща реакція на кризу – здатність відповіді на кризові ситуації через швидше та злагоджене реагування;
- спільна аналітика та вимірювання – проведення спільного моніторингу та аналізу

ефективності комунікаційних заходів дозволяє вчасно коригувати стратегії;

- різноманіття перспектив – взаємодія різних професій дозволяє дивитися на завдання з різних точок зору і збагачує творчий процес.

Об’єднання усіх спроможностей зі стратегічних комунікацій у єдину систему можливе за рахунок використання поля “Перехресні посилання”, в якому слід вказати належність до окремої типової групи. Оскільки стратегічні комунікації є функцією, насамперед, командувача чи керівника, вважається, що цю типову групу доцільно розмістити у функціональній групі № 3 “Командування та управління” (Command & Control – C2). Вона має охоплювати усі спроможності сил оборони зі стратегічних комунікацій та включати окрему спроможність “Здатність синхронізувати комунікаційні та кінетичні заходи”.

Аналіз точок контакту свідчить, що комунікації відрізняються за їх цільовими аудиторіями (об’єктом впливу) та, відповідно, метою та інструментами впливу. Групування точок контакту дозволяє виокремити такі ключові цільові аудиторії для сил оборони:

- населення України;
- населення інших країн;
- військовослужбовці;
- противник.

Якщо врахувати кінцеву мету впливу на цільові аудиторії та додати перелік ефектів (змін характеристик стану об'єкту впливу), необхідних для досягнення мети, можна згрупувати ефекти та отримати перелік перспективних спроможностей у сфері стратегічних комунікацій (здатності досягати ефектів комунікації з визначеною метою). Схематично, це показано на рис. 3.

Здатність координувати та здійснювати методичне керівництво діяльністю суб'єктів СК, узгоджувати та синхронізувати їхнє застосування спільно з іншими військовими діями, сьогодні передбачено в якості базової вимоги до спроможності "DG-2.14.1. Реалізація політики стратегічних комунікацій", носієм якої є МО України. Проте, МО України не керує діями ЗС України, не планує операції, а тому не може здійснювати усі комунікації ЗС та МО України. З іншої сторони, запит

синхронізувати та узгоджувати комунікації об'єктивно існує через те, що і МО, і ЗС України не розмежували свої функціональні (тематичні) рамки комунікацій.

Напрями комунікацій (теми, наративи) між окремими відомствами, структурами слід розмежувати відповідно до завдань, визначених законом. Так, ст. 10 Закону [10] визначає перелік напрямів, за якими МО України здійснює синхронізацію комунікацій. Безпосереднє військове керівництво ЗС України здійснює Головнокомандувач ЗС України (через Генеральний штаб ЗС України). Таким чином, МО України синхронізує комунікації щодо забезпечення життєдіяльності і розвитку ЗС України, забезпечення ресурсами і особовим складом (у т. ч. мобілізації), щодо міжнародної співпраці та військової освіти, а Головнокомандувач – комунікації про бойові дії та підготовку ЗС України (рис. 4).

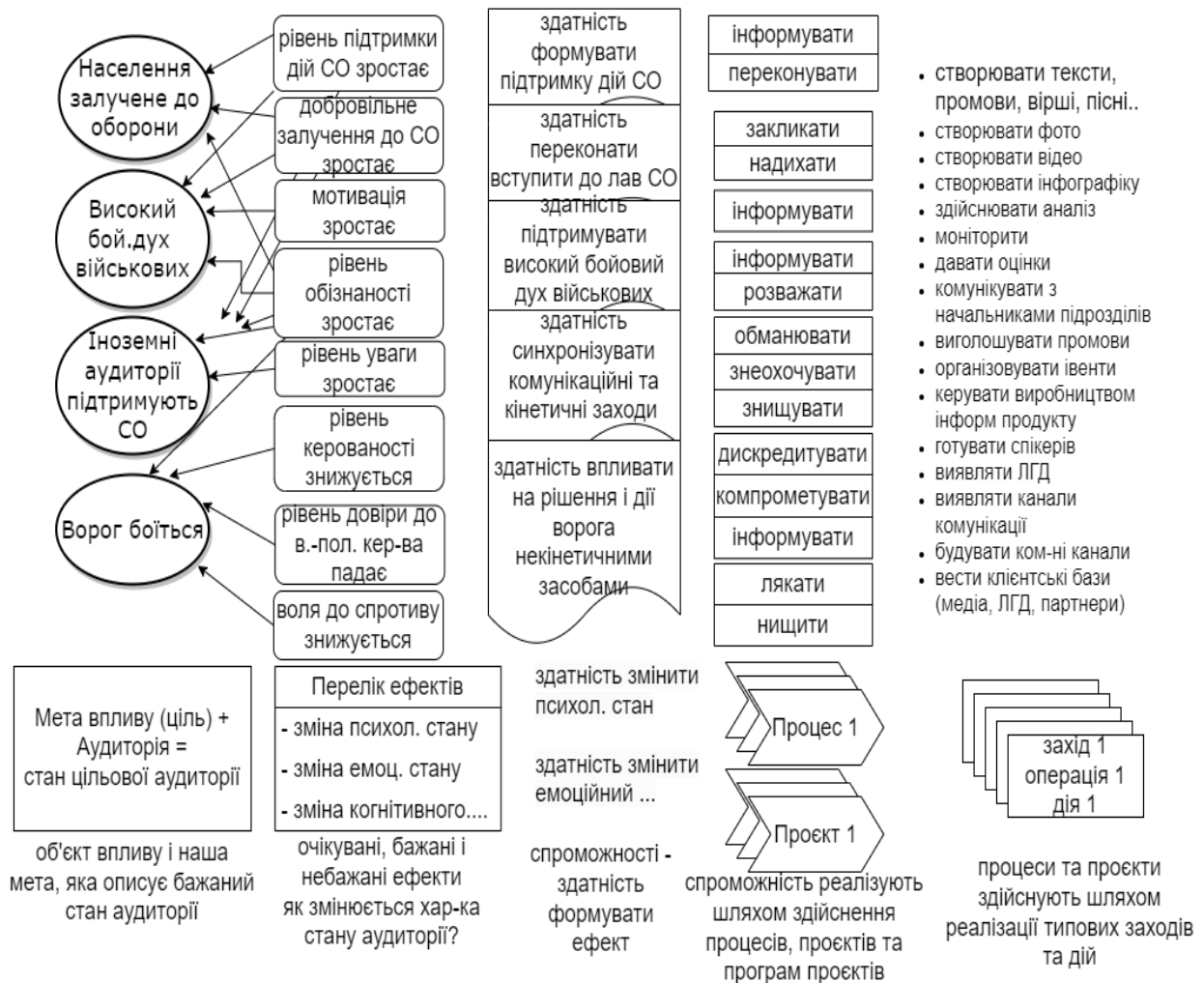

Рис. 3. Зв'язок перспективних спроможностей у сфері СК зі цільовими аудиторіями, метою та ефектами впливу

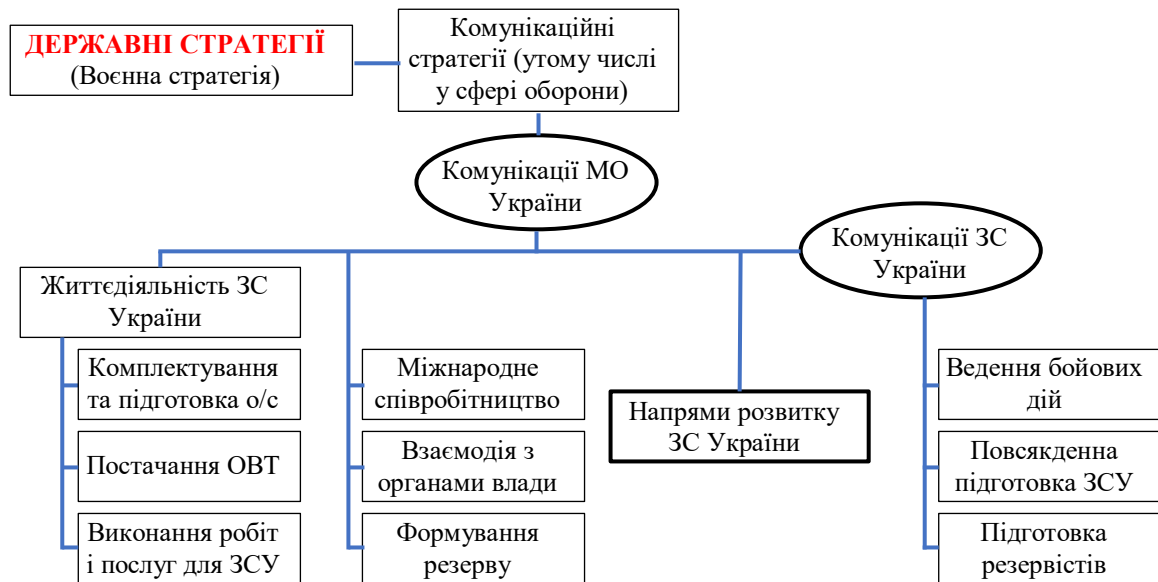

Рис. 4. Розмежування комунікацій МО та ЗС України

Синхронізацію комунікацій здійснюють не міністерство чи ЗС України як структури, а безпосередньо Міністр оборони та Головнокомандувач ЗС України, які несуть персональну відповідальність за дії своїх структурних підрозділів. За синхронізацію дій підлеглих завжди відповідає командувач, тому доцільно виокремити окрему спроможність: С2-4.1.1. “Здатність синхронізувати комунікаційні та кінетичні заходи”, яку помістити у ФГС “Командування та управління (COMMAND&CONTROL – С2)”. Ключовою вимогою до цієї спроможності має бути розвиток лідерських якостей командирів та синхронізація ними кінетичних та некінетичних дій підлеглих.

Важливо також доопрацювати каталог в частині планування (FDR-1) та розвідки. Зокрема, у типовій групі “FDR-1. Планування розвитку та забезпечення готовності військ (сил)” включено спроможності щодо планування засобів збройної боротьби, але не згадується планування нелетальних засобів. У функціональній групі спроможностей “І. Розвідка” немає спроможностей щодо оцінювання інформаційного середовища та участі розвідки у стратегічних комунікаціях. Відповідно, завдання з оцінювання інформаційного середовища необхідно додати у Доктрину “Об’єднана розвідка”.

Проведене дослідження дозволило сформулювати рекомендації щодо пріоритетних напрямів розвитку спроможностей СО зі СК:

1. Розпочинати розвиток спроможностей зі СК слід з формулювання бачення самих спроможностей, та формування бачення системи, яка, відповідає потребам сьогодення та ймовірним сценаріям розвитку.

2. Спроможності СО зі СК мають бути описані у формі ефектів, спрямованих на зміну характеристик об’єкту впливу.

3. Існуючі спроможності зі СК доцільно поєднати в окрему типову групу спроможностей “Стратегічні комунікації”, до якої слід включити окрему спроможність з синхронізації комунікацій.

4. До типової групи спроможностей “Стратегічні комунікації” пропонується віднести:

DG-1.1.5. Здатність формувати політики зі СК СО

DG-2.3.1. Здатність розвивати воєнно-політичне міжнародне партнерство

FDR-2.2.3. Здатність переконувати вступити до лав ЗСУ та ІССО

FDR-2.5.3 Здатність формувати високий бойовий дух військовослужбовців

FDR-2.8.1. Здатність формувати підтримку дій СО цільовими аудиторіями.

С2-4.1.1. Здатність синхронізувати кінетичні та некінетичні заходи

Е-3.1.1. Здатність впливати на рішення і дії ворога некінетичними засобами.

5. Спроможності реалізують шляхом здійснення процесів та дій. Кожна зі зазначених вище спроможностей має містити чіткий перелік процесів, які спрямовані на досягнення необхідного ефекту та впливу.

6. Реалізація пп.1-5 передбачає проведення наукових та експертних обговорень запропонованого бачення з метою уточнення і формування спільної візії та прийняття цієї візії практичними підрозділами, які будуть реалізовувати спроможність та структурами,

відповідальними за планування, що забезпечить включення СК у ОПОС.

7. Довгострокове планування має забезпечити формування сценаріїв, в які включено некінетичні дії, та відповідні їм вимоги до СО. В результаті буде сформовано каталог спроможностей, який включатиме оновлене бачення системи спроможностей зі СК.

8. Нова редакція спроможностей зі СК дозволить провести оцінювання існуючих спроможностей та сформувати проекти розвитку спроможностей, які можуть бути об'єднані у програму розвитку СК.

Висновок. Розвиток спроможностей зі СК базується на процесах ОПОС та передбачає описання системи спроможностей зі СК з урахуванням ефектів, яких планується досягати з огляду на ймовірні сценарії застосування СО. Кілька ітерацій ОПОС зі залученням “візіонерів”, менеджерів та виконавців зроблять систему СК ефективнішою в частині впливу на визначені цільові аудиторії. Розрізнені на сьогодні комунікаційні спроможності слід об'єднати у окрему типову групу спроможностей “Стратегічні комунікації”.

Перспектива подальших досліджень полягає у описанні окремих комунікативних ефектів, їх кількісних та якісних показників; у розгляді СК як цілісної системи, спрямованої на реалізацію військово-політичних рішень, яка відображена у каталозі спроможностей ЗСУ та ІССО як типова група.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про національну безпеку України : Закон України. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 01.06.2023).

2. Малишев О.В., Малишева Н.Р., Калмиков В.Г., Левчук О.В. Оборонне планування на основі спроможностей в Україні: поточний стан і перспективи // Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, № 3(70), 2020, С. 54-61.
3. BPM CBOK: version 4.0. Springfield, Ill : ABPMP, 2019. ISBN 978-1-70480-934-2. URL: <https://abpmp.org.ua/bpmp-cbok/> (дата звернення: 10.11.2023).
4. Handbook on Long Term Defence Planning. NATO SAS-025 publication. URL: <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA414193.pdf> (дата звернення: 27.11.2023).
5. Полевий В.І. Порівняння оборонного планування у сфері стратегічних комунікацій сил оборони України на основі пріоритетних завдань й на основі спроможностей // Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України. № 2(78), 2023, С. 68-74.
6. Про затвердження Порядку проведення оборонного огляду Міністерством оборони : Постанова Кабінету Міністрів України від 31.10.2018 р. № 941. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/941-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.06.2023).
7. Доктрина “Зі стратегічних комунікацій” (ВКП 10-00(49).01). URL: <https://sprotyvg7.com.ua/documents/info-secur> (дата звернення: 27.06.2023).
8. Єдиний перелік (каталог) спроможностей Міністерства оборони України, Збройних Сил України та інших складових сил оборони : затв. Міністром оборони України 31.12.2021 р.
10. Про Збройні Сили України : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#n97> (дата звернення: 01.06.2023).

Стаття надійшла до редакційної колегії 29.12.2023

Directions for the development of strategic communications capabilities of the Ukrainian defence forces

Annotation

The transition to capability-based defence planning (CBDR) is directly provided for by the current legislation and means a program-targeted method of effect-based planning, i.e., it should contain measurable indicators of changes in the characteristics of the object of influence. The absence of the practice of CBDR and a scientifically based list of communication effects of strategic communications determines the relevance of the study.

The purpose of the article is to highlight the results of the study on the formation of directions for the development of strategic communications capabilities of the defence forces.

In the course of the study, both general scientific and special scientific methods were used: system-structural and functional analysis, comparison, synthesis, and others.

The essence of the CBDR is the ability to achieve the planned results through the creation of effects, i.e. changes in the state of certain characteristics of the environment (Fig. 1).

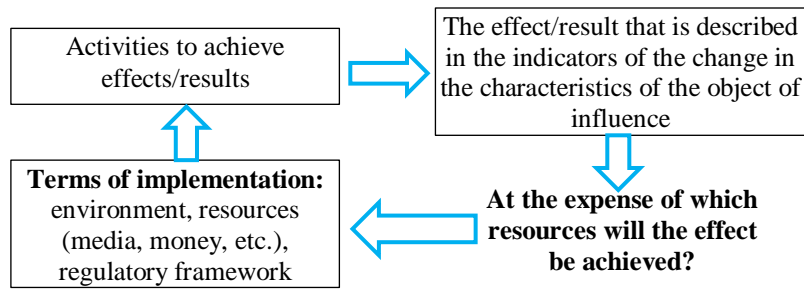

Fig. 1. Result – targeted activity for planning changes to the object of influence

Capability – is the ability to achieve a result (effect) with a certain level of performance under certain circumstances. This approach is reflected in the current regulatory documents. Changing the characteristics of the environment is an impact that is of interest to the state leadership. *Information capabilities* – means, troops, forces, tactical or technical methods, other activities that can be used in the information space to create the necessary effects in it and to create conditions for achieving the ultimate goal. The strategic communications capabilities of the defence forces are the ability to achieve the military and political goals of the state with all available communication tools.

The study made it possible to formulate recommendations on the priority areas for the development of strategic communications capabilities of the defence forces.

The article proposes a model for the development of these capabilities based on communication effects.